

Віолетта Стружна,

здобувач вищої освіти,

факультет економіки, менеджменту та психології

Державний торговельно-економічний університет

Наталія Шуст,

доктор соціологічних наук, професор,

професор кафедри філософії, соціології та політології,

Державний торговельно-економічний університет

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ

Війна в Україні принесла з собою жахливі руйнування, яка стала випробуванням для кожного українця. Військова агресія створює глибокі соціальні та економічні перешкоди, які складно подолати в найближчій перспективі. Моральні та фізичні травми, отримані внаслідок триваючої агресії – це повсякденна реальність для молодих людей України. Молодь стикається з надмірними стражданнями, спричиненими насильством, непевністю у завтрашньому дні, злиднями, а також обмеженістю перспектив самореалізації. Це може ускладнити їхнє майбутнє та особистісний розвиток. Молодь є однією з найбільш вразливих соціальних груп в сучасних умовах України і потребує особливої уваги та підтримки для відновлення і забезпечення її благополуччя та майбутнього.

Дослідження соціальних проблем молоді є актуальною задачею, адже воно спрямоване на покращення якості життя та перспектив для цієї важливої групи населення. Актуальність теми є дуже вагомою і відповідає сучасному соціальному запиту, нинішнім потребам суспільства. Аналіз сучасних наукових праць в галузі

соціології свідчить про значну кількість досліджень, спрямованих на вивчення соціальних проблем молодого покоління. Соціальна проблематика молоді та питання реалізації державної молодіжної політики розглядається з різних аспектів в наукових працях українських вчених: О. Ачкасова [1], І. Когут, М. Головатий, В. Головенька, І. Гнибіденко, М. Бебик, А. Карнаух, Н. Кулік, М. Пірен, М. Перепелиця, А. Полянська [2], Ю. Сотнікова [5], Н. Шуст [7; 8]; зарубіжних науковців: Р. Еріксон, Р. Далтон, А. Лійпарт, Н. Луман та ін. В наукових роботах розкривається поняття «молодь», проблема формування та реалізації соціалізації молодого покоління, питання державного і суспільного реагування на виклики і ризики. Аналіз здобутків соціологічних досліджень вказує на те, що сучасна молодь – одна з найбільш потерпілих в економічній площині та найбільше позбавлена прав у соціально-правовому аспекті суспільних груп, що перебуває в умовах підвищеної соціальної напруги й психологічного дискомфорту. Негативним аспектом також є тенденція зменшення чисельності молоді в українському суспільстві.

Вивчення молодіжних проблем не може обмежитися простим переліком позитивних чи тривожних явищ в житті молодих людей, потрібне системне дослідження їхнього буття. Станом на червень 2024 року, через 2,5 роки після початку повномасштабного вторгнення, 42% молоді в Україні найбільше турбує питання здоров'я – як власного, так і близьких. Серед інших важливих викликів – відсутність грошей (31%), нестача вільного часу (26%), питання фізичної безпеки (26%), психічного здоров'я (25%), можливостей для самореалізації (23%), а також обов'язкова військова служба (20%). Натомість для української молоді за кордоном на перший план вийшли питання психічного здоров'я, які турбують більшість респондентів (61%). Наступними за важливістю

є проблеми здоров'я (49%), фізичної безпеки (31%), негативного впливу ЗМІ та соціальних мереж (30%), браку можливостей для самореалізації (27%), нестачі коштів (26%), переміщення за кордон членів сім'ї, близьких через війну (26%) [6].

За результатами соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центра Разумкова рівень задоволеності громадян України життям (за шкалою від 0 до 10, де 10 – найвище становище, а 1 – найнижче) у січні 2024р. (порівняно з 2022 р.) зафіксоване зниження цього показника до 4,7 бала [3]. Сприйняття свого соціального і економічного становища, відчуття задоволеності життям визначилося в 5,07 балів серед тих респондентів, кому менше 30 років (Інституту соціології НАН України – опитування «Соціальна нерівність: моніторинг часів війни», 2024, вересень) [5].

Сучасні умови в країні стали джерелом нових викликів, особливо для молодих людей. Актуалізувались традиційні молодіжні негаразди: низький рівень фінансового забезпечення, відсутність роботи та економічна залежність від батьків. Безробіття передусім уражає молодь, яка ще не накопичила досвід роботи і має низьку кваліфікацію. Досить великий відсоток молоді не задоволений рівнем доступності освіти та її відповідністю вимогам сьогодення. Зросла напруженість у сімейних взаєминах: збільшилась кількість розлучень та конфліктів. Молодь стикається з обмеженими перспективами покращення житлових умов, погіршенням стану здоров'я та поширенням соціальних відхилень (злочинність, алкоголізм, наркоманія). Спостерігається зменшення віри в майбутнє, втрачаються життєві цілі та оптимізм [2].

З одного боку, існує стрімкий поступ інформаційних технологій, які відкривають безліч нових горизонтів. З іншого – реалії життя, на

жаль, змушують констатувати зниження рівня добробуту, а коло проблем, з якими стикається молодь, невпинно розширюється. Сучасна молодь зіштовхується зі складними перепонами і потребує міцної соціальної підтримки.

Отже, можна зазначити, що ключовими викликами, з якими стикається українська молодь в сучасних умовах, є:

- Економічні негаразди, спровоковані втратою працевлаштування, обмеженим доступом до навчання та інших важливих ресурсів. Втрата відчуття стабільності та перспектив для самореалізації може призводити до зневіри у майбутнє. Війна часто стає причиною розриву соціальних контактів, особливо із сім'єю та друзями. Розлука з близькими та їх втрата здатні викликати емоційні та психологічні проблеми у молоді, включаючи депресію, тривожність та посттравматичний стрес.

- Фізична безпека перетворюється на критичне питання для молоді в умовах військового конфлікту. Важливою проблемою молодого покоління є загальний стан здоров'я, який в Україні ускладнюється все меншою доступністю лікування. Загроза життю та травмуючі ситуації можуть негативно впливати на загальний стан здоров'я та безпеку молодих людей, обмежуючи їм можливість звертатися по якісну медичну допомогу. Недостатня медична інфраструктура та недоступність необхідних ліків можуть погіршити ситуацію та спричинити збільшення захворюваності серед молоді.

- Обмежений доступ до освітніх та культурних ресурсів стримує розвиток та самовираження молодих людей. Відсутність можливостей здобути якісну освіту може стати перепоною для їхнього подальшого особистісного та професійного зростання. Такі обставини створюють значні труднощі для адаптації та виживання

молодого покоління, наголошуючи на необхідності комплексного підходу до підтримки та захисту їхніх прав та потреб.

– Актуальною проблемою, з якою зіткнулося наше суспільство, є сімейна проблема (високий рівень розлучень, сімейні конфлікти, низька народжуваність, відсутність можливості покращити житлові умови, позашлюбне материнство).

– Сьогодення, даруючи нам новітні технічні засоби, приносить разом із тим нові фізичні та духовні недуги: телевізійне зомбування, комп'ютерну і телефонну залежність. Молодь цілковито інтегрувала своє життя в мережу, і віртуальне спілкування стирає гендерні та вікові межі між співрозмовниками. Попри те, що молодь з'єднана соціальними мережами, вона ізольована фізично. Цей формат спілкування виключає фізичну взаємодію, тактильні відчуття, через що люди нерідко почуваються ізольованими [2].

Соціальні виклики, з якими стикається молодь, відчутні з особливою гостротою, і першочергові з них, на вирішення яких мусить спрямувати зусилля державна молодіжна політика, включають: забезпечення можливостей для вирішення фінансових труднощів молоді та їхніх родин; питання працевлаштування; забезпечення доступу до якісної освіти; охорона здоров'я, його збереження та покращення; вирішення житлової проблеми; боротьба з молодіжною злочинністю, а також іншими антисоціальними явищами; проблеми виховання молоді. Саме соціальні потреби молоді мають бути визначальними у формуванні основних напрямів державної молодіжної політики. Насамперед, необхідно створити належні умови для освіти, науки та визнати, що саме ці сфери в змозі забезпечити start up у розвитку України сьогодні та в майбутньому [7].

Ключові елементи реалізації стратегії інформаційної безпеки суспільства можуть включати: створення безпечного інформаційного середовища на основі зростання інформаційних технологій; просування традиційних українських культурних та моральних цінностей; збільшення доступу до інформаційних технологій; відповідальне ставлення до використання інформаційних технологій; кроки для ефективного використання платформ соціальних медіа для розповсюдження точної та якісної інформації українського виробництва; сприяння традиційним українським культурним та моральним цінностям [8, 9].

Основними засадами державної молодіжної політики повинні бути наступні: врахування думок та переконань молоді, залучення її до безпосередньої участі у формуванні та втіленні політики й програм, що стосуються суспільства в цілому та молоді зокрема; правовий та соціальний захист молодих громадян з метою забезпечення необхідних стартових можливостей для їхнього повноцінного соціального становлення та розвитку; підтримка і сприяння ініціативам та активній участі молоді в усіх сферах суспільного життя, міжнародна підтримка; медична та психологічна підтримка, забезпечення доступу до якісної освіти для молоді, інформаційна безпека [4].

Тому, сучасне молоде покоління хвилюється через політичну та економічну ситуацію в країні, адже нестабільність найбільше впливає саме на їхню долю. Соціальні проблеми молоді мають стати основою для визначення ключових напрямів державної молодіжної політики. Відродження та розвиток України неможливі без активної участі молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ачкасова О., Полянська А., Семенов А. Проблеми соціальної безпеки молоді в Україні в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання. *Економіка та суспільство*, 2023 (56).
2. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Вплив війни на молодь України. Київ, 2023. [URL:https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/](https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/).
3. Разумков Центр.
URL:<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinky-gromadianamy-sotsialnoekonomichnoi-sytuatsii-ta-sotsialnoekonomichnoi-polityky-vlady-sotsialne-samopochuttia-gromadian-veresen-2024r>
4. Сотнікова Ю. В., Агавердієва Х. Ф. Психологічні аспекти соціальної безпеки в Україні. *Економіка розвитку*. 2019. Т. 18. Вип. 2. С. 41–42.
5. Українське суспільство в умовах війни. Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, член.-кор. НАН України, д. соц. н. С. Дембіцького. Київ : Інститут соціології НАН України, 2024. 450 с.
6. Костюченко Т., Волосевич І. Info Sapiens. Вплив війни на молодь в Україні. Дослідження. 2024. 84 с.
URL:https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/328/undp-impact-of-war-on-youth-in-ukraine_0.pdf (дата звернення: 20.05.2025).
7. Морозов А. Ю., Шуст Н. Б. Становлення інформаційного суспільства в Україні: виклики та перспективи. ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць. № 41(7-9), 2022, С. 26-38.
URL:https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39387/Morozov_Shust.pdf?sequence=1&isAllowed=y
8. Шуст Н.Б., Дубовик С.М. Вища освіта в сучасних умовах: криза або оновлення // Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену

соціального : зб. матеріалів ІІІ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (30 берез. 2021 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». С.255-257.

URL:<https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/36049?show=full&locale-attribute=en>

9. Шуст Наталія. Освіта у стратегії випередження гібридних загроз українській суб'єктності у глобалізованому світі. Соціокультурні трансформації та геополітичні виклики в умовах багатопольярного світу [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2022 р.) / відп. ред. А. Кравченко. Київ: Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. С. 357-360. URL:<http://doi.org/10.31617/k.knute.2022-11-24>